

संस्पर्शजानि विषयसंगजानि ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ ग्रामव्यंभोक्तव्यं ॥ १६ ॥ तेऽर्थाजरादयः पदार्थाः ततोऽन्यथाऽजरत्वा विरूपेण येन नुव्यस्य कांक्षितादृष्टाः ॥ १७ ॥ विधानमदृष्टं ॥ १८ ॥ ग्रामिलोभो व्यायामः श्रमः अलाभ इति यावत् तयोर्योगः प्रतिष्ठितं विधानमित्यनुषज्यते ॥ १९ ॥ गंधेति फलस्थानं घादयो निवर्तते पूर्वपूर्वं उत्तरे उत्तरे उपयाति तथैव सुखादीनि अप्रत्याख्येयानि अनुसृत्य वन्ते विद्वान्

एवमेतानि दुःखानि नितानीह मानवं ॥ विविधान्युपवर्तते तथा संस्पर्शजान्यपि ॥ १३ ॥ जरा मृत्यु हि भूतानां खादितारौ वृकाविव ॥ बलिनानां दुर्बलानां च ह्रस्वानां महतामपि ॥ १४ ॥ न कश्चिज्जात्वतिक्रामेज्जरा मृत्यु हि मानवः ॥ अपि सागरपर्यन्तं विजित्येमां वसुंधरां ॥ १५ ॥ सुखं वायदिवा दुःखं भूतानां पर्युपस्थितं ॥ प्राप्तव्यमवशैः सर्वपरिहारो न विद्यते ॥ १६ ॥ पूर्ववयसि मध्ये वाप्युत्तरे वा नराधिप ॥ अवर्जनीया स्तेर्यैवैकांक्षिता ये ततोऽन्यथा ॥ १७ ॥ अप्रियैः सह संयोगो विप्रयोगश्च सुप्रियैः ॥ अर्थानर्थौ सुखं दुःखं विधानमनुवर्तते ॥ १८ ॥ प्रादुर्भावश्च भूतानां देहत्यागस्तथैव च ॥ प्राप्तिव्यायामयोगश्च सर्वमेतत्प्रतिष्ठितं ॥ १९ ॥ गंधवर्णरसस्पर्शानि वर्तते स्वभावतः ॥ तथैव सुखदुःखानि विधानमनुवर्तते ॥ २० ॥ आसनं शयनं यानमुत्थानं पानभोजनं ॥ नियतं सर्वभूतानां कालेनैव भवत्युत ॥ २१ ॥ वैद्याश्चाप्यातुराः संति बलवंतश्च दुर्बलाः ॥ श्रीमंतश्चापरेषण्डा विचित्रः कालपर्ययः ॥ २२ ॥ कुले जन्मतथा वीर्यमारोग्यं हृष्यमेव च ॥ सौभाग्यमुपभोगश्च भवितव्ये न लभ्यते ॥ २३ ॥ संति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छतां ॥ नास्ति पुत्रः समृद्धानां विचित्रं विधिचेष्टितं ॥ २४ ॥ व्याधिरग्निर्जलं शस्त्रं बुद्ध्याश्चापमन्त्रानि ग्राह्योऽथ वा पुनः ॥ २५ ॥ निर्माणे यस्य यद्दिष्टं तेन गच्छति सेतुना ॥ दृश्यते नाप्यतिक्रामन्न निष्क्रान्तोऽथ वा पुनः ॥ दृश्यंते चाप्यतिक्रामन्मृच्छेच्च कुले जाता विनश्यन्ति पतंगवत् ॥ २६ ॥ दृश्यते हि युवैव हविन स्यन्वसुमान्नरः ॥ दरिद्रश्च परिक्लिष्टः शतवर्षे जरान्वितः ॥ २७ ॥ अकिंचनाश्च दृश्यंते पुरुषाश्च रजीविनः ॥ तिमन्यंते कालनोदितः ॥ यद्यदिष्टमसंतोषादुरात्मा पापमाचरेत् ॥ ३० ॥ मृगयाक्षाः स्त्रियः पानं प्रसंगानि दिता बुधैः ॥ २९ ॥ अहमेतत्करोमीति ॥ ३१ ॥ इति कालेन सर्वार्थानि प्सितानीप्सितानिह ॥ स्पृशंति सर्वभूतानि निमित्तं नोऽपलभ्यते ॥ ३२ ॥

॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ बुभुक्षाः क्षुत्पशुतयः ॥ २५ ॥ निर्माणेऽदृष्टे सेतुना कर्ममर्यादया अतिक्रामन्ति पापी अतिक्रान्तो न दृश्यते किंतु पापेन सद्यो बध्यत एव कश्चिन्नुनियामो न भवतीत्यपि दृश्यते ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ प्रसंगयुद्धं विवादादयः अत्र मृगयादौ ॥ ३१ ॥ इह निमित्तं नोऽपलभामहे किंतु अदृष्टं निमित्तमेव तदित्यर्थः ॥ ३२ ॥